

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daje za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročnino sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznaniila, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovoljijo pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. št. 229.

Štev. 3. V Mariboru 20. januarja 1873. I. letnik.

Samostalnost šole in učiteljev.

„Slovenski učitelj“ se poteguje za nove šolske postave, je sovražen cerkvi in duhovstvu. Tako morebiti govori kateri neučitelj. Mi se sicer na kritike od neučiteljev ne bomo veliko ozirali; kajti znano nam je dovolj, da če vstrezamo učiteljem, če govorimo za šolo, da to posebno pri nas na Slovenskem ni ravno ljubo nešolnikom. Posebno se pa duhovnikom šola mrzi. Mi nismo cerkvi ali duhovnikom sovražni. Kaj še! Mi spoznamo dobrote cerkve, koristi duhovnikov za vse človečanstvo. Samo naša naloga ni, da bi o tem v svojem listu govorili. Mi ljubimo namreč v prvi vrsti šole in učitelje, in ta ljubezen nas vodi pri razpravljanji šolskih vprašanj. Zavoljo tega želimo šoli, da se razvija, da napreduje, da postane za človeštvo vedno koristnejša naprava. To je pa le tedaj mogoče, ako je v pravi meri samostalna in svobodna. Samostalnosti in svobode terja vsaka stvar v naravi, samostalnosti in svobode terja vsaki stan v človeški družbi. Rastlina ne bode imela lepe rasti, ako je kaj zavira, živinče se ne bode prav izredilo, ako je vedno priklenjeno. Trgovina, obrtništvo, kmetijstvo bi se ne bilo tako razvilo, ako bi bilo ostalo navezано na §§. starih postav, zavirajočih vsaki napredek. In tako bi tudi šola ne bila napredovala, ako bi se ne bila pripoznala kot samostalna naprava, enakopravna z drugimi napravami v državi, s cerkvijo, uradništvom, vojaštvom. S samostalnostjo šole postali so pa učitelji tudi samostalen stan, enakopraven z duhovniki, uradniki itd.

To samostalnost podelile so nam nove šolske postave; zavoljo tega se jih mi v tej zadevi z veseljem oklepamo. K večji veljavi povzdignil se je učiteljski stan tudi z večjo omiko, katero si je v poslednjih letih pridobil, in v kateri bode v prihodnje še

urnejše napredoval. In s tem bode postal še samostalnejši, neodvisnejši stan in važen faktor človeške družbe, samo gledati in paziti bode moral, da se mu njegove pravice ne bodo kratile. Kolikor več pravic učiteljski stan zgubi, toliko večja škoda je tudi za šolo in ne samo za-nj. V tej zadevi bodemo morali učitelji duhovnike posnemati, ki hrabro branijo svoje in cerkvene pravice. Uradniški stan nam v tej zadevi ne moer biti v izgled; ta ima sicer v primeri z učiteljstvom dobro materijalno, stanje, a svobode nima veliko. Učitelji pa morajo oboje imeto da bodo mogli delati na pravo korist šole, na pravo, nepristransko omikovanje in duševno zbujenje narodov.

Šolska svetovalstva.

I.

Krajni šolski svet.

Nemški učitelji začenjajo nove šolske postave na drobno preiskovati in zapazijo tu pa tam kak paragraf, kako določbo, ki bi se lahko boljše glasila. To je popolnoma prav, da se postave preišlujejo, da se opazuje, kakošen vspeh ima njih izpeljava v praktičnem življenji. Nobena reč pod solncem ni popolna; tako tudi ni mnogo hvaljena nova šolska postava. Ena slaba stran nove šolske postave, rekó nemški učitelji, je krajni šolski svet. Tako tožijo oni po svojih zborih. Tožili so v tej zadevi pri V. zboru avstrijskih učiteljev v Celovcu, pri zboru štajerskega „Lehrerbunda“ in pri svojih drugih skupščinah. Drugo vprašanje, ki se je bilo poslalo za celovski učiteljski zbor, se je tako-le glasilo: Glavna napaka naših šolskih postav je v postavi od 25. maja 1868, s katero se po 10. §. krajni šolski svet vpeljuje.

Kaj so na tem zboru o krajnem šolskem svetu sklenili?

O korporaciji sami niso imeli nič omeniti. Le o enem udu z virilnim glasom bil je govor, namreč o župniku. O tem se je reklo, da je voditelj krajnega šolskega sveta, in kot tak zavira napredek šole, kterej ni kratko nič udan. Ko je vlada nove šolske postave kovala, svetovali so jej dunajski učitelji, naj ne daje župniku sedeža in glasu v krajnem šolskem svetu. Ko se je še v tem smislu dalje govorilo, bilo je v tej zadevi sledeče sklenjeno:

1. V krajnem šolskem svetu naj ne sedi župnik, ampak dotični učitelj veroznanstva, ki pa ima govoriti in glasovati le o svojem predmetu.
2. V zadevi didaktično-pedagogičnih rečeh šole nima krajni šolski svet nič opraviti; to je naloga okrajnega in deželnega šolskega nadzornika.
3. Nравstveno obnašanje učitelja naj ne bode pod nadzorstvom

krajnega šolskega sveta; učitelj je že tak podložen, kot drugi državljani, splošnim postavam.

4. Voditelj šole občuje v šolskih zadevah naravnost z okrajnim šolskim svetom; dotični odloki se samo naznanjajo krajnim šolskim svetom.

To je bilo mnenje velike večine omenjenega zbora, pri katerim je bilo najmanj 1000 učiteljev.

Ti sklepi so lepi, merijo na večjo svobodo učiteljev in šole, doné ravno zavoljo tega prav prijetno na uho marsiktere učitelja; vendar jih ne moremo skozi in skozi odobriti.

Da to bolje spoznamo, pogledjmo, kaj je in katero naloga ima krajni šolski svet.

Krajni šolski sveti so stopili v tisto delokrožje in prevzeli po večem tisto nalogo, katero so pred novimi šolskimi postavami imeli: dušni pastir, krajni šolski nazornik in šolski konkurenčni odbor.

Glavna naloga krajnih šolskih svetov je, da šolo v materialnem obziru preskrbljujejo, t. j. da imajo skrb za šolsko poslopje, šolska orodja, za šolska zemljišča, za učne pomočke, za kurjavo, za učne potrebščine revnim učencem itd. Kjer plačujejo še srenje učitelja, tam ima tudi krajni šolski svet to nalogo. —

Krajnim šolskim svetom se skoraj vse dežele odločile enaka bremena. Da za opravljanje teh reči pri šoli mora nekdo skrbeti, o tem nihče ne dvomi. S tem je toraj dokazano, da je krajni šolski svet potreben, in kar je potrebno, to ne more biti ob enem tudi napaka, kakor so nemški učitelji rekli. Morebiti pa krajni šolski svet ni dobro sestavljen, morebiti je enemu udu dana večja pravica nego drugemu, morebiti ima župnik v krajnem šolskem svetu večjo pravico od učitelja ali od kmeta? Nikakor ne. Krajni šolski svet je pravično sestavljen. Učitelj, kot zvedenec, kot strokovnjak v šolskih zadevah, ima v krajnem š. svetu svoj glas; 3, 4, 5 ali še več mož zastopa tu sretno, zastopajo starše, ki plačujejo učitelja in vse druge šolske potrebščine. Tem tudi ne smemo pravice odrekati, da sedé v krajnem šolskem svetu; sicer bi se nam očitalo, da nismo pravični. Vsaj po vsem svetu vidimo, da kdor plačuje, ta ukazuje. In že Preširen je pel, „da človek toliko velja, kolikor plača“. Duhovniku, župniku so dali sedež in glas v krajnem š. svetu iz teh razlogov: 1. Ker je bil pred novimi postavami glavni faktor pri šoli; 2. iz spoštovanja do njegovega stanu in njegove omike; 3. zavoljo pomanjkanja drugih omikanih in v šolstvu zvedenih stanov, kakoršnih je pri šolstvu treba; 4. zavoljo opurtunitete, ker bi sicer razžaljeni duhovniki utegnili veliko zmešnjavo napraviti; 5. kot učitelju veroznanstva, kateri predmet je tudi po novih postavah zapovedan. Zoper sestavo krajnega šolskega sveta in zoper ude tega zbora ne moremo v principu nič vgo-

varjati. Drugo je pa njegovo delovanje. Tù zapazimo, da si udje izmed sebe izvolijo nepravo osebo za prvosednika temu kolegiju, ali da se imenuje za krajnega šolskega nadzornika mož, ki zopet ni na mestu.

Naše misli v tej stvari so: Dokler nimamo omikanih, v šolskih zadevah zvedenih meščanov, tržanov in kmetov, dokler naša duhovščina ni tako domoljubna, da nepristransko spozna šolo kot najvažnejši faktor za narodno omikovanje; toliko časa pa tudi zanaprej še — mora in mora biti učitelj duša krajnemu šolskemu svetu.

Če so v krajnem š. svetu malo omikani možje, ki imajo malo časa in malo veselja do šole, če je tudi duhovnik mlačnej in mrtev za šolo; tedaj je najboljše, da se učitelju izroči predsedništvo. Kdo pa bo v tem slučaju krajni šolski nadzornik? Učitelj ne more samega sebe nadzorovati; duhovniku šola mrzi; srenjski možje so nevedni.

Ali naj bo šola brez krajnega nadzornika? Ali naj se za taki primerljaj postava spremeni? Nič vsega tega. Naj se postavi za nadzornika kdor-koli, vsaj njemu postava ne dovoljuje toliko pravice, da bi moral šoli škodovati. On sme priti v šolo, tu poslušati, izdelke učencev ogledovati; ali on sam ne sme nič učencem ali učitelju popravljati ali kaj tacega. Sam ne sme nič ukreniti, ampak vse, kar vidi, more naznaniti krajnemu šolskemu svetu, kateri sklepa in potem svoje sklepe dalje naznanja okrajnemu šolskemu svetu, kjer še le sedi pravi sodnik šolski, namreč okrajni nadzornik.

Če učitelj ni sam predsednik v tem svetu, kar je največkrat, ampak kateri drugi mož, ki se iz različnih vzrokov ne interesira preveč za šolo; mora on (učitelj) lepo nagovarjati, da se redoma seje sklicujejo, dnevni redi sestavljajo, da se stavijo pri sejah primerni predlogi, za ktere je treba že pred sejo agitirati, da se pišejo zapisniki kar mora zopet učitelj storiti, da si ti zapisniki dalje odpošljejo itd.

Še eno vprašanje imamo rešiti, in to je: Kaj naj učitelj stori, če je duhovnik zoper krajni šolski svet, zoper vse nove šolske postave, zoper nove šolske naredbe? Kaj je učitelju storiti, če župnik ne dohaja k sejam krajnega šolskega sveta in se molčé vsem šolskim opravkom odtegnje, ali pa če dohaja, pa učiteljeve predloge, ki merijo na povzdigo šole, vsikdar spodbija? In kaj je učitelju storiti, če duhovnik edino zavoljo novih šolskih postav vse šolstvo dandanašnje graja in celó ljudstvo straši z novimi šolami, kot krajem pregreh?

V takih okoliščinah obnašaj se, dragi učitelj, tako možato, značajno in pošteno kakor se omikanemu možu, učitelju, spodobi! Tedaj spolnuj najzvesteje svoje dolžnosti in trpi še pohlevno nekoliko časa škodo, ki se godi tebi in šoli. Če vse to nič ne pomaga, treba je, da prične učitelj braniti sebe in

časť in hvalo, lesketati se za malo tednov med populárnimi imeni, ter delati pri ljudeh veljavo, odvisno od spremenljivih navadnih pojmov in imen, ktore so ravno v navadi, ter se brez premisljka ne prime vsacega načela. Varuje se pa tudi lovljenja danes mladega, jutri starega Slovenca, pojutrajšnim v klirikalca ali liberalca itd., ali se dati celo rabiti za brezdušno geslo, ktéro kot oblo na kegljšču mehanično vsakteri sem ter tje poriva in peha. Učiteljeva naloga je prevzvišena in prežlahтна, namreč skrbeti za blagor prihodnjega rodu, pa se ne pustiti rabiti kot vosek. Le žalibog, da veliko učiteljev to prezira, in se za ubogi goldinarček ali malo časti gre uklanjati danes temu jutri onemu, prav po običaju necega poslanca, kteri je rekel: „Ta je perva!“ — Zato pa je tudi tako z našim učiteljstvom in šolstvom: značajnih mož nam manjka! — Vendar pa naj se učitelj najbolj varuje, dane naredbe in postave učencev ne kritikuje, da tako že v mladih sreih trup nezadovoljnosti ne vseje. — Vsikdar pa naj se bojuje med pravico in krivico, z oper resnico in laž. — Razum političnih vprašanj so tudi v družbenem življenju glasovi, kteri želé šoli prosteje stanje. V tacih slučajih je za pravega učitelja nemodro in babje ako na pravem kraju in o pravem času z besedo in pismom modro, pa neustrašeno, z mero pa določno svoje želje in mnenje javno in natanko ne razodene. Ako hočemo šoli vedno večí, veljavnejši in zdatniši vpliv v življenju pridobiti, tedaj se mora ona prosteje gibati, zato pa potrebuje učitelj obširnejšega polja za obdelovanje. „Zlata pot“ naj se nam ne priporoča, le določne postave, vsestransko pravične, naj se vselej spoljujejo. Vero in narodnost si pa ne pustimo nikakor vzeti! Tudi slavohlepe in častilakomnost naj se nam ne očitata. Poznamo tudi častilakomnost žlahтnejše verste, ktéra obstoji brez želje po zunanjih častnih znamenjih in službah. Kjer se je na svetu kaj znamenitega in veličastnega naredilo, tam gotovo tudi častilakomnost ni bila zadnji in najslabši nagon. Kadar bode po prenarejenji šolskih zadev učitelju boljša prihodnost zagotovljena, takrat se bode tudi marsiktera čvrsta moč, ktéra sedaj v temni in zaduhli udanosti in odpovedi dremlje in se zgublja — oživila se za kaj višega, in šoli k obširnejši in obilniši delavnosti pripomagala. Delati za tak napredek je gotovo dolžnost slehernega učitelja, in zato naj vsaki k temu po svojej moči pripomore, za to se ne potruditi, djalo bi se, namen človeštva prezirati.

Razne novice in drobtine.

(Doslednost!) Piše se nam iz Kranjskega, da ravno tisti vladni može, ki govoré, da sklenjeni šolski postavi ne bode te potrjeni (in ki morebiti tudi na to delajo) — na drugi strani učiteljem priporočujejo, da naj prosijo deželni šolski svet podpore. Kje je doslednost? In kje je —?

(Postava) o razdeljenji šolskih stroškov na srenje za Štajersko je potrjena. Pri priliki bode mo poglavitne točke iz te postave posneli.

(Dunajski učitelji) so bili lani tudi dobili za 20°/_o, oziroma 25°/_o poboljšak.

(Slovenski učiteljski pripravniki) bodo dobri učitelji, če imajo tudi do drugih knjig, kar ne dvomimo, tako veselje, kakor do našega lista, kajti med svojimi naročniki štejemo 46 učiteljskih pripravnikov iz Gorice (največ), Maribora, Ljubljane in Celovca.

„Krain. Schulpfennigverein“ je menda dosti šolske robe med kranjske šole razdeli. Pomagajte učitelji, da tudi „Naredna šola“ bode kaj storiti mogla.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Kranjskem. Učiteljska služba v Žabnici pri Škofji loki. Prošnje na okrajni šolski svet v Kranji.

Učiteljska služba v Morobici (Kočevsko, učni jezik je nemški) z 250 gld. Prošnje na okrajni šolski svet do konca t. m.

Učiteljska služba v Trnjih (okraj Postojna).

Na Koroškem. Učiteljska služba pri sv. Jakobu in Gospi sveti (Maria Rain) s 400 gld., 30 gld. doklade in stanovanjem. Prošnje za obe službi do 24. t. m. na okrajni šolski svet za celovško okolico.

Na Štajerskem. Podučiteljska služba pri sv. Marku blizu Ptujja s 240 gld., 60 gld. doklade in stanovanjem. Prošnje na krajni šolski svet do 25. t. m.

Podučiteljska služba v Konjicah in Vranskem s 300 gld. in 60 gld. doklade. Prošnje na okrajni šolski svet.

Podučiteljska služba pri sv. Križu pri Ljutomeru z 240 gld., 60 gld. doklade in stanovanjem. Prošnje na okrajni šolski svet.

Podučiteljska služba pri sv. Miklavžu blizu Ormuža s 240 gld., 60 gld. doklade in stanovanjem. Prošnje na krajni šolski svet.

Podučiteljska služba pri sv. Barbari v Halozah (okraj Ptuj) z 240 gld., 60 gld. doklade, 60 gld. nagrade iz krajnega šolskega fonda in stanovanjem ter drv za kurjavo. Prošnje na okrajni šolski svet do konca t. m.

Premembe v učiteljskem stanu po Slovenskem.

Na Kranjskem. G. Iv. Tuma je kot učitelj v Mengšu za trdno postavljen; g. Jože Dolinar za učitelja v Žalilogu nad Železnikom; g. Jože Leinert za učitelja v Poljanšice (Pöllandl); g. M. Hudovernik za učitelja v Šmartnem pri Kranji. Za učitelje v Idriji so imenovani gg.: Jakob Inglič (4. razr.); France Levstik (3. razr.); Janez Rupnik (2. razr.); Alojzij Novak (1. razr.); g. France Schiller za učitelja v Černomlju; g. J. Gorjanec za podučitelja v Černomlju.

Na Štajerskem. G. Martin Breznik pride za učitelja v Ljubnem (okr. Gornji grad); Anton Lanjšič za učitelja v Šmartnem v Rožnem dolu pri Celji; g. Jakob Petrič (iz Krajskega) za učitelja v Konjicah.

Na Goriškem. Gospodičina Dragotina Milek za učiteljico v Kobarid.

Založnik J. Lapajne.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.